Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Työ- ja elinkeinojaosto
27.09.2017 klo 09:00

Asiantuntijalausunto
26.09.2017

Asia: HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Teema: Pl 32 / Venäjälle suuntautuva vienti - ajankohtaiskatsaus; kehittämishaasteet

1. Venäjälle suuntautuva vienti ja tulevaisuuden näkymät

Suomen viennin arvo Venäjälle kasvoi tämän vuoden tammi-kesäkuussa 19 prosenttia. Vienti on kasvanut lähes kaikissa tavararyhmissä, mutta nopeimmin on kasvanut kone- ja laitevienti. Vienti on edelleen vuosina 2008 ja 2012 saavutettuja huipputasoja matalammalla. Venäjä oli tammi-kesäkuussa Suomen kuudenneksi suurin vientimaa ja sen osuus Suomen kokonaisviennistä oli 5,4 prosenttia. Viime vuonna Venäjä oli viidennellä sijalla, minkä jälkeen sen edelle on noussut Kiina 5,6 prosentin osuudella kokonaisviennistä.

Ensimmäisen vuosipuoliskon aikana tuonti Venäjältä Suomeen kasvoi 60 prosenttia. Tuonnin kasvussa näkyy Nord Stream 2:n kaasuputkitoimitukset. Kasvaneen kauppavaihdon taustalla on yleisesti öljyn maailmanmarkkinahinnan kääntyminen kasvuun vuonna 2016 sekä tästä seurannut ruplan kurssin vahvistuminen ja Venäjän talouden yleinen elpyminen. Tuonnissa Venäjä oli tämän vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla toiseksi suurin Saksan jälkeen. Venäjän osuus Suomen kokonaistuonnista oli 14,4 prosenttia. Vienti Venäjälle kasvoi alkuvuonna selvästi enemmän kuin vienti Saksaan tai Ruotsiin.

Matkailussa Venäjä on edelleen Suomen suurin lähtömarkkina parin vuoden takaisesta matkailijamäärien pudotuksesta huolimatta. Tämän vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla venäläisten rekisteröidyt yöpymiset kasvoivat 18,4 prosenttia.

Venäjällä toimii yli 400 suomalaista yritystä, joista valtaosa Pietarin kaupungin ja Leningradin alueella. Suomalaisten investointien yhteenlaskettu määrä Venäjällä on arviolta 11 – 12 miljardia euroa. Suomalaisyritykset ovat sopeuttaneet toimintojaan Venäjän talouden kausivaihteluihin. Suomalaisyritysten odotukset ovat varovaisen myönteiset. Yksittäiset suomalaisyritykset investoivat olemassa olevan tuotannon kehittämiseen ja laajentamiseen Venäjällä.

Venäjän talous kasvoi tämän vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla 1,5 prosenttia ja Venäjän talouskehitysministeriön ennuste kuluvan vuoden talouskasvulle on 2,1 prosenttia. Venäjän talouskasvun arvioidaan pysyvän maltillisena muun muassa riittämättömien investointien takia. Venäjän talous on edelleen myös herkkä maailmantalouden suhdannevaihteluille ja erityisesti öljyn hinnan vaihteluille. Investointien vähyyden li-

säksi kasvua rajoittavat Venäjän negatiivinen väestö- ja työvoimakehitys sekä rakenteellisten uudistusten puute. Vuoden 2018 presidenttivaalien jälkeen nähdään, ryhtyykö Venäjä toteuttamaan markkinoiden toimintaa edistäviä järjestelmäuudistuksia.

Viime vuosina Venäjän protektionistiset toimet ovat kasvaneet. Venäjällä on vallalla tuonninkorvauspolitiikka, jolla pyritään vähentämään riippuvaisuutta ulkomaisista tuotteista, lisäämään omavaraisuutta sekä modernisoimaan omaa teollista tuotantoa. Julkisissa hankinnoissa etusija annetaan Venäjällä valmistetuille tuotteille. Ulkomaisia, mukaan lukien suomalaisia, yrityksiä kannustetaan siirtämään tuotantoa Venäjälle.

2. Toimenpiteet Venäjälle suuntautuvan viennin edistämiseksi

Suomen ja Venäjän hallitustenvälinen talouskomissio on tärkein elinkeinoelämää tukeva viranomaistason yhteistyörakenne. TEM:n vastuulla on talouskomission 24 työryhmästä kuusi toimialatyöryhmää ja yhdeksän aluetyöryhmää. Talouskomission työryhmien tavoitteena on edistää suomalaisten yritysten suoria kauppasuhteita, investointeja sekä suomalaisten yritysten vienti- ja etabloitumispyrkimyksiä Venäjällä. Talouskomissio on myös hyödyllinen väline suomalaisyritysten Venäjällä kohtaamien haasteiden käsittelyssä. Talouskomissio kokoontui edellisen kerran viime vuoden marraskuussa ja puheenjohtajat tapasivat toisensa tämän vuoden kesäkuussa. Lisäksi lukuisat työryhmät ovat kokoontuneet.

Team Finland toimii suunnitelmallisesti suomalaisyritysten viennin edistämiseksi. Venäjän Team Finland järjestää esimerkiksi vienninedistämismatkoja Venäjän eri alueille sekä tarjoaa arvovaltapalveluita suomalaisyrityksille, raportoi kaupanesteistä sekä pyrkii vaikuttamaan toimintaympäristöön. Suomalais-Venäläinen Kauppakamari (SVKK) on merkittävä Team Finland -toimija, jolle on keskitetty julkiset vienninedistämistoimet Venäjän osalta. Venäjän Team Finland on järjestänyt tänä vuonna esimerkiksi vienninedistämismatkan Jekaterinburgiin.

Käynnissä on useita valtionavusteisia kasvuohjelmia, joissa Venäjä on yksi kohdemarkkina. Kasvuohjelmilla pyritään tukemaan pk-yritysten kansainvälistymistä, edistämään yritysten kytkeytymistä globaaleihin arvoverkostoihin sekä lisäämään vientiä. Erityisesti meriteollisuuden kasvuohjelma toimii aktiivisesti Venäjän markkinoilla.

Venäjälle suuntautuvassa vienninrahoituksessa vientitakuiden kokonaismäärä on toistaiseksi laskenut vuoden 2016 lopun 1,2 miljardista eurosta lähelle yhtä miljardia euroa kesäkuun 2017 lopussa. Venäjän talouden käänne hieman parempaan suuntaan näkyy hienoisena kasvuna lyhyen maksuajan vientitakuissa (alle 2 v.). Finnvera on saanut kyselyjä pitkän maksuajan isommista investointihankkeista ja muutama hanke on edennyt käsittelyssä. Jos useampi hanke edistyy, tulevat takuuvastuut lähtemään kasvusuuntaan.

Kaupan rahoittajina toimivat länsipankit ovat edelleen varovaisia uusien hankkeiden suhteen pakotteiden takia. Varautuneisuutta lisää Yhdysvaltain kongressin kesällä 2017 hyväksymä pakotteita koskeva laki, josta toistaiseksi puuttuvat soveltamisasetukset. Suurten hankkeiden hidasta etenemistä ei ole voinut pitää kuitenkaan yksin pakotteista johtuvana. Taustalla on ollut myös venäläisyritysten pitkittynyt haluttomuus toteuttaa suuria hankkeita.

Martta Halonen
Neuvotteleva virkamies